YAYIN
EVİ

Bir Devr-i Kadîm Efendisi Prof. Dr. Tahir Üzgör'e Armağan
Editörler: Üzeyir Aslan, Hakan Taş, Ömer Zülfe

ISBN: 978-605-2300-64-0

1. Baskı: Mayıs 2018/Ankara
Sertifika No: 33205

Kapak Tasarım: Tavoos

Baskı: Hermes Ofset

YAYINEVİ
Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4 Çankaya/Ankara
Tel: (0312) 439 01 69 Faks: (0312) 439 01 68
ilahiyatyayin@gmail.com

Bu kitapta yer alan yazılar yazarlarının sorumluluğundadır.
İLİM YAYMA VAKFI'nın katkılarıyla...

Bir Devr-i Kadîm Efendisi

PROF. DR.

TAHİR ÜZGÖR'E ARMAĞAN

Editörler

Üzeyir Aslan Hakan Taş Ömer Zülfe

Ankara 2018

İÇİNDEKİLER

Takdim 9-10

Prof. Dr. Tahir ÜZGÖR'ün Hayatı ve Bibliyografyası 11-27

MAKALELER

AÇIKGÖZ, Cenk: Fuzûlî'nin *Türkçe Divan'*ındaki XXV. Gazel Nesîmî'ye mi Ait? 29-43

ASLAN, Üzeyir: Âşık Çelebi'nin Tetebbu' Şiirleri 44-64

ATASOY, Faysal Okan - DİARRASSOUBA, Soualiho: Emīn Ḫūrī, Hayatı ve Eserleri..... 65-82

AVCI, İsmail: Ali Uşşâkî'nin Manzum Kur'an Falı: *Sürûr-nâme*..... 83-103

BAŞPINAR, Fatih: Kıtalarının Penceresinden Fuzûlî'nin Düşünce Dünyasına Kısa Bir Bakış..... 104-132

BÜYÜKER, Nilgün: Rumelili Zaîfî ve Manzum Bostân Tercümesi: *Kitâb-ı Bâğ-ı Behişt*..... 133-166

CEYHAN, Âdem: Aksaraylı Dânişî'nin *Nesrü'l-Leâlî* Tercümesi..... 167-247

CİCİOĞLU, Muhammet Nurullah: Şanlıurfa'da ve Azerbaycan'da Gazel Okuma Geleneği..... 248-255

KONCU, Hanife - ÇAKIR, Müjgân: Meddâh Medhî'nin British Library'de Bulunan *Yemînî Tarihi Tercümesi (Kıssa-i Nev-bâve)* Üzerine Tespitler..... 256-272

ERSOY, Ersen: Yurt Dışındaki Türkçe Yazmalarla İlgili Bazı Tespit ve Öneriler 273-296

GENCELİ, Mehdi: Abdullah Sur'un "Fuzuli'ye Bir Nazar" Makalesi..... 297-316

GÖKKAYA, Recep: XVI. Asır Klasik Türk Edebiyatı'nın Bilinmeyen Bir Şairi: Seyrî ve *Dîvân'*ı..... 317-343

GÜNEŞ Murat: Bir Ayrılığın Karşılık Bulmayan "Feryâdı" ve Klasik Türk Şiirinden Yankıları 344-368

HARMANCI, Meriç: Anabacı ya da Tacir Abdurraûf Hikâyesi.. 369-391

HARMANCI, M. Esat - EVECEN, Doğan: Cefâyî'nin *Rize Şehrengizi*..... 392-406

HARMANCI, M. Esat - HASANOĞLU, Murat - KAYA, Melis: Bir Hakîr'in *Şehrengizi* 407-423

KARADENİZ, Mustafa Uğur: Şiir Ol Taşın Her Pâresinde - Osmanlı Mimarî Literatüründe Şiir ve Mimari 424-482

KARAVELİOĞLU, Murat A.: Bugünkü Bulgaristan'ın Osmanlı Kültürüyle Yoğrulan Bazı Şehirleri 483-494

KAYA, Hasan: Divan Şiirinde *Kıl Kondurmamak* Deyiminin Anlam Çerçevesi..... 495-508

KAYAOKAY, İlyas: Divan Şiirinde Elbise Terimleriyle Yazılmış Manzumeler 509-539

KÖSE, İlham: Sûdî'nin Manzum Lügat Şerhi: *Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî* 540-556

KUFACI, Osman: Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 543 Numaralı Şiir Mecmuası'ndaki Kaynaklarda Adı Geçmeyen Şairler ve Şiirleri 557-578

SAMANCI, Metin: Klasik Metinlerde Geçen *Evet* Kelimesi Bir *Öyküntü (Calque)* Kelime midir? 579-589

SARIKAYA, Bekir: Ilışar (Mesudiye, Ordu) Ağzı Üzerine Derleme Çalışması..... 590-619

TAŞ, Hakan: Edebî Sanatların Metin Tamirine Katkısı 620-639

TURAL, Secaattin: Milli Edebiyattan Memleket Edebiyatına Yahut Turancılıktan Anadoluculuğa Geçişte I. Dünya Savaşı'nın Rolü..... 640-645

TÜRKÜM, Mehmet Tevfik: Nâbî'ye Göre Eğitim..... 646-679

ULUSAN ÖZTÜRKMEN, Evrim: Evlilik Kurumunu Koruma İşleviyle Halk Anlatılarında Ölüm..... 680-692

YENİKALE, Ahmet: Dobrucalı Şairimiz Emel Emin'in Gazelleri 693-702

YILMAZ, Ozan: Klasik Türk Şiirinde Çokanlamlı Bir Tamlama: Per-i Meges (Sinek Kanadı) 703-713

YILMAZ, Yakup - TOKTAR, Soner: Transkripsiyon Anıtlarına Göre Yabancıların Türkçe Öğrenme Gerekçeleri 714-734

ZÜLFE, Ömer: Fuzûlî'de Söz Kalıpları..... 735-747

HATIRALAR

KAÇALİN, Mustafa S.: Haleften Selefe Zaruri Birkaç Kelam

Yahut Sonra Gelenden Önden Gidene Selam..... 748-748
AKDÜZEN, Emine: Bir Fincan Türk Kahvesi 748-750
KOÇAK ASLAN, Zehra: Prof. Dr. Tahir ÜZGÖR Hocamız 750-752
YILMAZ, Sedat: Ankanın Saçlarında Kar..... 752-753

ÂŞIK ÇELEBİ'NİN TETEBBU' ŞİİRLERİ

Prof. Dr. Üzeyir ASLAN*

1. Giriş

tetebbu[c] sözcüğü (< Ar. t-b-[c] 'bir şeyi izlemek, peşi sıra gitmek; birinin izini sürmek, arkasından gitmek, peşine düşmek; bir şeye yapışmak, bağlanmak; bir yolu izlemek, takip etmek; bir şeye uymak, bir şeye ait, mahsus olmak; bir şeye tâbi kılmak, bir şeyin emrine vermek') izleme; tartışmayı, gelişmeyi takip; peşinden koşma, kavuşturma, ardışıklık ve silsile,[1] bir şeyin ardına düşüp her tarafını araştırma, arkasını bırakmayarak etraflıca tedkik ve tahkik etme, başlıca ulûm ve telifât,[2] taklid, taklid eser, yapma,[3] sırasıyla araştırma, çalışma, araştırma, soruşturma;[4] anlamaya, bilmeye, öğrenmeye çalışma, tam olarak iyiden iyiye bilme, iyi ve tam bilinme; bir kelimeyi, bir cümleyi veya bunların manalarını olduğu gibi alma, aktarma; meyl, rağbet, teveccüh[5] anlamlarına gelmektedir.

Tetebbu', şuara tezkirelerinde çok sık karşımıza çıkan kavramlardan biridir. Bu kavram, incelediğimiz tezkirelerde edebî anlamı yanında sözlük anlamlarıyla da kullanılmaktadır:

a) telif eser anlamıyla:

Âşık Çelebi, Latîfî hakkında "Ba'zı manzûm u mensûr resâili vardur. Cümlesi çâşnîdâr u hemvârdur ve tezkiretü'ş-şu'arâsı makbûldür,

* Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, uaslan@marmara.edu.tr

1 Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük,* Dağarcık, İstanbul 1995, s. 83-84.

2 Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî,* Enderun Kitabevi, İstanbul 1989, s. 379.

3 "*tatabbu'* Pursuing, following, searching diligently, investigating, exploring, imitation, continuation." F. Steingass, *A Comprehensive Percian-English Dictionary,* Çağrı Yayınları, İstanbul 2005, s. 281.

4 "*tetebbu'* A following up carefully, by tracking, pursuing, studying or investigating, pursuit, search, study, investigation in a regular series. - *etmek* To follow up, study, investigate." Sir James W. Redhouse, *Turkish and English Lexicon, New Edition,* Çağrı Yayınları, İstanbul 2006, s. 492.

5 "*tetebbu' etmek:* istıtlâ' etmek, teyakkun etmek, ıktibâs etmek, girâyîden, girâyisten." Mertol Tulum, *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı,* Türk Dil Kurumu, Ankara 2011, s. 1767.

matbû'-ı erbâb-ı tab'-ı suhan-güzârdur, eyü tetebbu' etmişdür.",[6] Ahdî-yi Bağdâdî hakkında "Şu'arâ-yı Rûmı tezkire edüp insâf budur ki eyü tetebbu' etmişdür. Ehl-i insâf olup sâir A'câm gibi Rûma ve Rûmîlere münkir degüldür.",[7] Sebzî hakkında "Selef ü halef eş'ârından çok kimesneye cevâb deyüp haylî tetebbu'-ı dîvân etmişdür."[8] demektedir.

Ahdî, Tarzî'den bahsederken "Râkım-ı hurûf-ı tezkire ile ittihâdı bi'l-külliyye muhakkıkânedür. Ekser-i eş'âr-ı rindânesin yazup ve tetebbu' etmişdür."[9] demektedir.

b) İnceleme, gözden geçirme anlamıyla:

Sehî Bey, Niyâzî'nin, zamanın ulemasının "... şugl etdügi yerleri bir vechile gûşiş ve bir sûret ile tetebbu' ..." ettiğini, ulûm-ı Arabiyye vü fünûn-ı mübâhesede âciz ü kâsır olduklarını gördüğünü söylemektedir.[10]

Âşık Çelebi, Lâmi'î Çelebi'yi anlatırken "Hele fakîr tetebbu' etdügüm nesrde *Hüsn ü Dil* ve *Şeref-i İnsân* ve *İbret-nümâ* ve *Menkabet-i Üveyse'l-Karanî* ve *Terceme-yi Şevâhidü'n-Nübüvve* ve *Terceme-yi Nefehât-i Üns*..."[11] diyerek onun eserlerini incelediğini söylüyor. Necâtî'yi anlatırken "Egerçi Ahmed Paşa bu fende evhaddür ve mekâdîr-i şu'arâ tetebbu' olındukda yine zamîr ana râci' olmakda mısdak-ı el-'avdu Ahmeddür."[12] diyor. Zâtî'nin hayatından bahsederken onun ağzından şu bilgiyi naklediyor: Dönemin şairleri Kanunî Sultan Süleyman'ın isteği üzerine gazellerini padişaha arz ederler. Padişah, Zâtî'nin şiirlerini tetebbu' ederken "fâiyye" gazelini görür ve çok beğenerek şaire bir mansıp verilmesini emreder.[13]

Ahdî, tezkiresinin mukaddime kısmında "... evsâf-ı hamîdesin gûş kıldıgum nîkû-hisâlün mehmâ-emken tetebbu'-ı ahvâl edüp dört ravza tarîkı ile alâ-kadri't-tâka bu bir niçe perîşân evrâka cem' edüp..." diyerek eserine aldığı şairlerin hayatlarını incelediğini ifade ediyor.[14] Yine Dâ'î Efendi ile ilgili "... ekser-i kütüb-i mütedâvileyi mütâla'a-yı şerîf ile bir

---

6 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin),* hzl. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 737.
7 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1131.
8 Âşık Çelebi, *age.,* s. 943.
9 *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme - Metin)*, hzl. Süleyman Solmaz, Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara 2005, s. 405.
10 *Heşt Bihişt,* s. 209.
11 Âşık Çelebi, *age.,* s. 748.
12 Âşık Çelebi, *age.,* s. 849.
13 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1190.
14 Ahdî, *age.,* s. 88.

bir tetebbu' etmiş...",[15] Za'fî hakkında "Zikr-i hayrın istimâ' etdügümüz fukarâ ve eş'âr-ı hûb-şi'ârın tetebbu' etdügümüz şu'arâ zümresindendür.",[16] Sâdık hakkında "... lâkin şu'arâ içre sirkat-i ma'nâ ile şöhret-i tâm bulup ol bâbda benâm olmış. Râkım-ı hurûf-ı tezkire eş'ârına vâkıf olup güftârın tetebbu' etmişdür. Dedükleri gibi degüldür."[17] Ref'î Çelebi hakkında "Binâen alâ-zâlik ebyât-ı dil-pezîrin ve kelimât-ı bî-nazîrin cümleten tetebbu' edüp görmişüz ki el-hak uyûbdan berî...",[18] diyor.

c) İlim öğrenme anlamıyla:

Sehî Bey, Karaca Paşa Ahmed Beg hakkında "... her fenne tetebbu' etmiş kişi idi.",[19] Gelibolulu Aşçıoğlu Hasan Çelebi hakkında "... her fenne tetebbu' etmiş...",[20] Atâyî hakkında "... her fenne mütetebbi'dür.",[21] Âhî Benlü Hasan hakkında "... ulûm-ı mütedâvileyi tetebbu' edüp görmiş idi."[22] ve Nâmî Benlü Memi hakkında "... ulûmı tetebbu' edüp tertîb ile görmişdür."[23] demektedir.

Latîfî, Usûlî hakkında "Ulûmı fürû'ı ve usûliyle tetebbu' edüp...",[24] diyor.

Ahdî, Abdulganî Efendi'yi anlatırken "Fünûn-ı ilm-i evvelîn ü âhirîni tetebbu' edüp",[25] Ahmed-i Harîrî hakkında "Rûz u şeb tetebbu'-ı ba'z-ı ulûm-ı hâsü'l-fevâid [edüp]...",[26] Vecdî hakkında "... her an tetebbu'-ı tedvînât-ı erbâb-ı ulûm ve kütüb-i Fârisî vü Rûmî ol yâr-ı nîkû-hisâl cüst ü cû etmeden hâlî olmayup..."[27] diyor.

Biz çalışmamızda tetebbu'un edebî anlamını tespite çalıştık ve bu maksatla Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi ve Ahdî tezkirelerini gözden geçirdik. Kavram, yukarıda verilen sözlük anlamlarıyla da bağlantılı olarak beğenilen bir şairin eser(ler)ini tedkik, onların inceliklerini öğrenmeye çalışma, ezberleme; o eser(ler)i taklit edip benzer(ler)ini yazarak özgün

15 Ahdî, *age.,* s. 167.
16 Ahdî, *age.,* s. 399.
17 Ahdî, *age.,* s. 393.
18 Ahdî, *age.,* s. 325.
19 *Heşt Bihişt*, s. 118.
20 *Heşt Bihişt*, s. 124.
21 *Heşt Bihişt*, s. 139.
22 *Heşt Bihişt ,* s. 189.
23 *Heşt Bihişt*, s. 194.
24 Latîfî, *age.,* s. 175.
25 Ahdî, *age.,* s. 157.
26 Ahdî, *age.,* s. 202.
27 Ahdî, *age.,* s. 575.

eserler ortaya koymaya uğraşma, böylece taklitte kalmama, mana hırsızı olmama; beğenilen şairin üslubunu benimseyerek takipçisi olma, yolunda gitme anlamlarıyla kullanılmaktadır.

1.2. Tetebbu'un edebî anlamları

1.2.1. tedkik, çalışma, taklid

Sehî Bey, Sihrî hakkında "mütetebbi'-i tevârîh-i mülûk[dür]",[28] Ca'fer Çelebi hakkında "şi're vü inşâya mütetebbi'-i ehl-i fâzıl ve sâhib-ma'rifet kişi idi",[29] Muhyiddin Çelebi el-Fenârî hakkında "şi'r ü inşâya ve üslûb-ı mu'ammâya mütetebbi'dür",[30] Tütünsiz Ahmed-i Rıdvân Beg hakkında "... mesnevîye mütetebbi' idi",[31] Şîrî Ali Beg hakkında "... mesnevîye çok tetebbu' etmiş...",[32] Hassan hakkında "... tetebbu'-ı kasâyid ü gazeliyyât ve mümâreset-i münşeât u mükâtebât etmişdür."[33] demektedir.

Latîfî, Cem Sultan hakkında "... Bu dahı Sultan Selim gibi Fârisî-dân ve mütetebbi'-i resâyil ü dîvân idi.",[34] Sultan Selîm hakkında "Ekser-i evkâtda dîvân-ı Nevâyî tetebbu' ederdi.",[35] Ahmed Paşa hakkında "zebân-ı Fürsde vâkı' olan devâvîne tetebbu'-ı müstevfâsı ve tefahhus-ı müsteskâsı olup cemî'-i manzûmât-ı Fürsi mütetebbi' ve fevâid-i 'avâyid ü sanâyi'-i bedâyi'den mütemetti' ü müteneffi' olmagın...",[36] Çâkerî Bey hakkında "... şeh-nâme ve hamse tetebbu' eder...",[37] İznikli Celîlî hakkında "Manzûmât-ı Fürsi tamâm tetebbu' etmiş... mesneviyyât-ı Fürsden ekser Abdullâh-ı Hâtifî te'lifâtın tetebbu' eder.",[38] Hayretî hakkında "Ve devâvîn-i Fürsi dahı tamâm mütetebbi' ve fevâid-i ma'nâsından mütemetti' idi.",[39] Hızrî hakkında "Ekser-i evkâtda Dîvân-ı Hâfız tetebbu' ederdi...",[40] Şemsî-yi Kâdî hakkında "... ve şi'r demekde defter ü dîvân tetebbu' etmezdi.",[41] Necâtî hakkında "Zîrâ mezkûra

---

28 *Heşt Bihişt*, s. 199.
29 *Heşt Bihişt*, s. 108.
30 *Heşt Bihişt*, s. 110.
31 *Heşt Bihişt*, s. 116.
32 *Heşt Bihişt*, s. 116.
33 *Heşt Bihişt*, s. 140. Yine Melîhî (s. 144), Kerîmî (s. 173) ve Kâtib Hasan (s. 195) tetebbu' eden şairler arasında zikredilmektedir.
34 Latîfî, *age.,* s. 146.
35 Latîfî, *age.,* s. 150.
36 Latîfî, *age.,* s. 155.
37 Latîfî, *age.,* s. 207.
38 Latîfî, *age.,* s. 213.
39 Latîfî, *age.,* s. 242.
40 Latîfî, *age.,* s. 246.
41 Latîfî, *age.,* s. 329.

gelince sâbıku'z-zikr olanlar (Şeyhî, Ahmed Paşa, Nizâmî-yi Karamânî) şi'ri Fürs dîvânlarından tetebbu' ederlerdi."[42] demektedir.

Âşık Çelebi, Makâlî hakkında "Kasâid-i ekâbir-i Acemi kemâ-yenbagî tetebbu' etmişdür..."[43] Derviş Çelebi hakkında "... Gâhî nazma kûşiş ve şi're azmâyiş ederdi ammâ Fârsîye tetebbu'ı ekserdi, gâhî Türkî demek dahı düşerdi.",[44] Necâhî hakkında "Gazel denmez ki ol ana tetebbu' etmeye.",[45] Nisârî hakkında "... bir zamân Fârsî şi'r tetebbu' etdiler. *Dîvân-ı Hâfız*'a tamâm nezâiri vardur.",[46] Edirneli Nazmî hakkında "Cemî'-i ömrini tetebbu'-ı şi're hasr etmiş, bu fennün gâyet müteveggıllerindendür. Ba'zı nezâiri olan gazelleri cem' edüp ve cemî'-i cevâb denilen nezâirin dahı bile yazup beyân etmişdür. Cümle üç bin gazel cem' edüp bir büyük dîvân etmişdür.",[47] Alî Çelebi hakkında "Gâh inşâ vü gâh inşâd ve gâh nazm u gâh nesr gâh kasîde tetebbu' ve gâh tegazzül ederler."[48] demektedir. Yine Fazlî hakkında *Dîvan-ı Hâfız* tetebbu' ettiğini, her kafiyesine cevap söylediğini,[49] Remzî Çelebi-yi Kâdî hakkında özellikle Arapça kasideleri tetebbu' ederek onlara nazire demekle meşgul olduğunu[50] söylemektedir.

Ahdî, Cenâbî Paşa'dan bahsederken "Zamân-ı hayâtında rûz u şeb tetebbu'-ı eş'âr-ı selef edüp...",[51] İlhâmî hakkında "Zîrâ ki kasâyid-i şu'arâ-yı nâmdârı ve mesnevî-yi Molla Hudâvendigârı ve tedâvîn-i meşâyıh-ı izâm ve hamse-yi Şeyh Nizâmî'yi defâ'at ile tetebu' edüp...",[52] Ahmed-i Zarîf hakkında "... hemîşe tetebbu'-ı eş'âr-ı mütekaddimîn ü müteahhirîn etmeden hâlî degüldür.",[53] Sânî Beg hakkında "... tetebbu'-ı eş'âr-ı mütekaddimîn ve güftâr-ı fusahâ-yı müteahhirîn edüp...",[54] Hâyirî

---

42 Latîfî, *age.,* s. 342. Latîfî, ayrıca Surûrî (s. 301), Sabâyî (s. 351), Ârifî Hüseyin Çelebi (s. 381), Özrî (s. 389), Kâtibî (s. 452), Kâzımî (s. 456, 457), Kâmî-yi Edirnevî (s. 459), Keşfî (s. 464), Lâmi'î (s. 476), Nizâmî-yi Karamânî (s. 534), Niyâzî-yi Bursevî (s. 551), Helâkî-yi Rûmî (s. 570) ve Hümâmî (s. 574) hakkında aynı kanaattedir.

43 Âşık Çelebi, *age.,* s. 825.

44 Âşık Çelebi, *age.,* s. 518.

45 Âşık Çelebi, *age.,* s. 860.

46 Âşık Çelebi, *age.,* s. 847.

47 Âşık Çelebi, *age.,* s. 882.

48 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1115.

49 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1190.

50 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1382.

51 Ahdî, *age.,* s. 105.

52 Ahdî, *age.,* s. 211-212.

53 Ahdî, *age.,* s. 218.

54 Ahdî, *age.,* s. 246.

hakkında "... üslûb-ı inşâyı tetebbu' etmeden hâlî degüldür.",[55] Hemdemî-yi Acem hakkında "... rûz u şeb şu'arâ-yı mukaddimînün eş'ârın ve fusahâ-yı müteahhirînün güftârın tetebbu' edüp ve her birinün ebyât-ı güzîdesin ve kelimât-ı pesendîdesin bir mertebede ezberlemiş ki erbâb-ı ma'ânî olan zurafâ-yı rûzigâr ol yâr-ı suhandânı Ayaklı Cönk lakâbıyla ser-efrâz u nâmdâr kılmışlar.",[56] demektedir. Ahdî'nin Hemdemî hakkındaki ifadelerinden biz tetebbu' faaliyetinin bir parçasının da ezberleme olduğunu anlıyoruz. Yine Ahdî, tezkiresinde kendisinin de Vâlihî-yi Üskübî'yi tetebbu' ettiğini ifade ediyor.[57]

Tezkirelerde tetebbu' ile alakalı şu kavramlar da zikredilmektedir:

a) taklid et-, mukallid[58] ol-:

Latîfî, Kara Fazlî hakkında "Hâce-yi Kirmânînün Ravzatü'l-envârın ve Hazret-i Hocendînün Bedâyi'u'l-eshârına tetebbu'-ı taklîd etmişdür.",[59] Cihânî hakkında "Gerçi hûb-fehm ü suhan-dân idi ammâ bu fende mukallid makûlesidür.",[60] Sâkî hakkında "Tarz-ı mezbûra [Necâtî] taklîd-i tâm oldugı bâ'isden...",[61] Sehî Beg hakkında "... tarz-ı revişde ana [Necâtî] taklîd ederlerdi.",[62] Şeyhî hakkında "... bu husûsda Rûmun mesnevî-gûyları ana mukallid ü pey-rev olmışlardur."[63] diyor.

Âşık Çelebi, Salih Çelebi hakkında inşada cinas kullanmakla Kemal Paşa-zâde'ye taklide âzim olduğunu,[64] Rahîmî hakkında Celîlî'ye

---

55 Ahdî, *age.,* s. 262.

56 Ahdî, *age.,* s. 592. Ayrıca Rûhî (s. 318), Siyâhî (s. 342), Sünnî (s. 346), Sihrî-yi Üskübî (s. 349), Şerhî (s. 369), Şevkî (s. 371), Sabrî Çelebi (s. 378), Tarîkî (s. 409), İlmî (s. 445), Gınâyî (s. 457), Fürûgî (s. 473), Fedâyî (s. 480), La'lî (s. 507-508), Mecdî (s. 509), Müslim Çelebi (s. 513), Mahvî (s. 518), Müdâmî Beg (s. 522), Mu'inî (s. 524), Murâdî-yi Acem (s. 543), Mutî'î (s. 545) ve Hilâlî (s. 590) de tetebbu' eden şairler olarak anılmaktadır.

57 Ahdî, *age.,* s. 567.

58 "*mukallid* Ar[apça] 1. Taklit eden, takan, kuşatan, bir şeyi boynuna asan. 2. Kavil ve fiilde birine benzemeye çalışan, asla benzetme yolunda icrâ-yı amel eden. 3. Taklit yapan, mudhik, maskara." "*taklîd* Ar[apça] 1. Takmak, takılmak, kuşanmak, kuşatılmak. 2. Asla benzetme yolunda icrâ-yı emel. 3. Taklit yolunda yapılmış şey." Ali Nazîmâ - Faik Reşad, *Mükemmel Osmanlı Lügati,* hzl. Kazım Yetiş vd., Türk Dil Kurumu, Ankara 2005, s. 300, 488.

59 Latîfî, *age.,* s. 433.

60 Latîfî, *age.,* s. 220.

61 Latîfî, *age.,* s. 295.

62 Latîfî, *age.,* s. 314.

63 Latîfî, *age.,* s. 340. Latîfî ayrıca Kara Fazlî (s. 433) ve Neşrî (s. 527-528)'nin mukallid olduklarını, Necâtî'nin ise taklitçisinin çok olduğunu (s. 516). belirtiyor.

64 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1269.

mukallid olduğunu,[65] Emîrek ile ilgili bilgi verirken "... Yetîm-i merhûm dahı ana mukallid idi.",[66] Lâyihî hakkında "Merhûm mahallinde mezkûr olacak Rızâyî mahlas Bahâ Çelebi'ye taklîd ederdi..."[67] demektedir. Yine Kadrî Efendi hakkında şiirde tarz-ı hası olduğunu, elfaz u edada muhalif üslubunun bulunduğunu, istiğna ve istiğrakdan dem vurmakta ve âlem-i fenâ ve ıtlaktan söylemekte müteferrid olduğunu, sairlerin ona mukallid olduğunu,[68] Hayâlî'nin evail-i hâlinde Zâtî'ye mu'tekid belki mukallid olduğunu, hatta Zâtî'nin bir gazelini tahmis ettiğini, ondan başka şairin gazelini tahmis etmediğini söylemekte ve tahmisin matla beytini vermektedir, beyit şöyledir:

n'olduŋ iŋlersin felek hercāyī cānānuŋ mı var
her maḳāmı seyr ėder bir māh-ı tābānuŋ mı var[69]

Ahdî, Hamîdî hakkında "... pey-rev-i erbâb-ı hüner olmak ümîdiyle rûz u şeb taklîd-i şâ'irân-ı nâmver eder kimsedür.",[70] Safâyî hakkında "... üslûb-ı hoş nev-lisân-ı Aceme taklîd edüp...",[71] Hakîkî Beg hakkında "... taklîd-i şu'arâ-yı Acem etmege sâlik idi."[72] ve Rahmî Çelebi hakkında "... belki Rûmda Selmân-ı Sânî olup taklîd-i şu'arâ-yı Acem kılmış..."[73] diyor.

b) mümâreset[74] et-

Sehî Bey, Alî hakkında "... ve tarîkat-ı vâdî-yi güftârda mümâreset ve kudret bulmış kimesnedür"[75] ve Hassan hakkında "... tetebbu'-ı kasâyid ü gazeliyyât ve mümâreset-i münşeât u mükâtebât etmişdür." demektedir.

c) gûşiş[76] et-

Sehî Bey, Şeyhoğlu hakkında "Ve mesnevîye çok gûşiş etmişdür."[77]

---

65 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1354.
66 Âşık Çelebi, *age.,* s. 372.
67 Âşık Çelebi, *age.,* s. 756.
68 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1315.
69 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1587.
70 Ahdî, *age.,* s. 275.
71 Ahdî, *age.,* s. 393.
72 Ahdî, *age.,* s. 176.
73 Ahdî, *age.,* s. 312.
74 "*mümârese* Ar[apça] 1. Çalışıp alışmak. 2. Çalışarak maharet kesp etmek, üstatlık." Ali Nazîmâ - Faik Reşad, *Mükemmel Osmanlı Lügati,* hzl. Kazım Yetiş vd., Türk Dil Kurumu, Ankara 2005, s. 329.
75 *Heşt Bihişt*, s. 153.
76 "*kûşiş* Far[sça] Çalışma, ikdam, sa'y." Ali Nazîmâ - Faik Reşad, *age.,* s. 215.
77 *Heşt Bihişt*, s. 137.

ve Fikrî hakkında "... mesnevî üslûbına gûşiş etmiş..."[78] demektedir.

ç) mütâla'a[79] et-

Ahdî, Hurremî-yi Bağdâdî hakkında "... lahza lahza mütâla'a-yı devâvîn-i belâgat-nizâm-ı bulegâ-yı A'câm [edüp]..."[80] ve Zühdî hakkında "... mütâla'a-yı kütüb-i Arab ve devâvîn-i Fürsde edâ-yı ebyât..."[81] diyor.

d) suhan-çîn[82] ol-

Latîfî, Zihnî hakkında "... lâkin îcâd-ı hayâlde makûle-yi suhan-çîn ü hâyîde-gûydur."[83] ve Sehâyî hakkında "ekser-i ebyâtı terceme vü tazmîn ve tedvînât-ı selefden suhan-çîn idi."[84] diyerek onları tenkit ediyor.

e) istifâde[85] et-

Ahdî, Meylî Mehemmed Çelebi hakkında "... tedâvîn-i şu'arâ-yı zamânı ve fuzalâ-yı cihânı cem' edüp her birinden istifâde hâsıl etmiş idi."[86] ve Tâbî-yi Kûçek hakkında "... üslûb-ı şi'r-i makbûlı Bâkî Çelebiden istifâde etmiş..."[87] diyor.

1.2.2. izleme, uyma, takip

Âşık Çelebi, Makâlî hakkında "Kasâid-i ekâbir-i Acemi kemâ-yenbagî tetebbu' etmişdür ve eş'âr-ı selefde mümâreseti olup nazm ile tetebbu' etmişdür.",[88] Hâfız-ı Acem oğlu Niyâzî hakkında "Ekser Nevâyî eş'ârın tetebbu' ederdi."[89] demektedir. Âşık Çelebi, Tûtî-yi Latîf hakkında Kâdirî Efendi'nin bir matlaını tetebbu' ettiğini söylerek aşağıdaki zemin ve tetebbu' beyitleri vermektedir:

---

78 *Heşt Bihişt*, s. 206.

79 "*mütâla'a* Ar[apça] 1. Dûr-endişâne tefekkür, rey, mülâhaza. 2. Kitaba bakmak, okumak." Ali Nazîmâ - Faik Reşad, *age.,* s. 355.

80 Ahdî, *age.,* s. 281.

81 Ahdî, *age.,* s. 337.

82 "*sühan* Far[sça] Söz, kelam.", "*çîn* Far[sça] Çînîde, toplayıcı, devşirici." Ali Nazîmâ - Faik Reşad, *age.,* s. 464, 59.

83 Latîfî, *age.,* 268.

84 Latîfî, *age.,* s. 298.

85 "*istifâde* Ar[apça] Faydalanmak, fayda bulmak." Ali Nazîmâ - Faik Reşad, *age.,* s. 179.

86 Ahdî, *age.,* s. 138.

87 Ahdî, *age.,* s. 241.

88 Âşık Çelebi, *age.,* s. 825.

89 Âşık Çelebi, *age.,* s. 927.

Matlaᶜ-ı Ḳādirī Efendi

ne dūd-ı āteş-i ḥasret ne reşk odıyla dāġum var
ḳanāᶜat milkine şāhum ne tuġum ne otaġum var

Tetebbuᶜ-ı Ṭūṭī

gerekmez tevsen-i çarḫı meh-i nevden ferāġum var
bu ᶜālem kişţzārında ne çiftüm ne oraġum var[90]

Âşık Çelebi, Kâtibî'den söz ederken onun bir kasr yaptırdığını, zamanın şuarasının bu kasra tarihler söylediklerini, onun da tetebbu' ederek [onları izleyerek, geleneğe uyarak] bir mısra bulduğunu ve bu mısraın hem lafzen hem manen tarih olduğunu belirtiyor ve şu tarih manzumesini veriyor:

mühendis ṭarḥ ėdüp resmin bu cāy-ı ᶜişret-ābāduŋ
yapılmış saᶜd-sāᶜatde bināsı çün tamām olmış

*görince **Kātibī** itmāmını mesrūr olup ol dem*
ḥisāb ėtdükde tārīḫin ṭoḳuz yüz ḳırḳ yėdi bulmış[91]

Tezkirelerde tetebbu'un izleme, takip anlamıyla ilişkili başka kavramlar da zikredilmektedir, bunlar:

a) pey-rev[92] ol-

Sehî Beg, Âhî Benlü Hasan hakkında " Hüsrev ü Şîrîn üslûbında Gül ü Husrev adlu bir kitâbı var. Mevlânâ Şeyhî'ye pey-rev olmış..."[93] diyerek şairin mesnevide Şeyhî'nin takipçisi olduğunu söylemektedir.

Latîfî, Elvân-ı Şîrâzî'den bahsederken "... meşâyıh-ı sâlikîn (k.s.) seyr ü sülûklerinde şuhûd etdükleri esrâr-ı hafiyyeyi agyâra söylemek ve Cenâb-ı Feyyâzdan fâyiz ü lâyıh olan vâridât ü levâyıh-ı gaybiyyeyi ehl-i zâhire ifşâ vü izhâr eylemek âdâb-ı tasavvufdan hâricî oldukdan gayrı bîm ü hâtırnâk oldugı ecilden ol râz-ı vâcibü'l-hikmeti âlet-i bezm-i mey ve şem' ü şarâb u şâhid ü def ü ney ibârâtı isti'ârâtıyla taglît-i avâm ve nâ-ehl içün tahayyül ü tasvîr eder ve feres-i firâsetle maksada kasd ederler, na'l-i bâz-gûne ile giderler tâ ki pey-revlik edüp izlemeye."[94] diyerek tasavvuf ehlinin şahit oldukları birtakım sırları halktan gizlemek

90 Âşık Çelebi, *age.,* s. 735-736.
91 Âşık Çelebi, *age.,* s. 696.
92 "*pey-rev* Far[sça] Birinin ardı sıra giden, muktefi." Ali Nazîmâ - Faik Reşad, *age.,* s. 421.
93 *Heşt Bihişt ,* s. 189.
94 Latîfî, *age.,* s. 121.

maksadıyla şem', şarap vb. bezm aletleriyle ifade ettiklerini, böylece tasavvufa uzak olanların onları izlemesini engellediklerini anlatmaktadır. Yine "Halefden niçe nâdân u nâ-halef ekâbir-i selefe taklîden pey-revlik ederler... kelâm-ı hakîkîyi rûy-ı mecâzdan ta'bîr ederler."[95] demektedir. Şâver hakkında "Tahayyül-i zihn-i pâkin ve tasarruf-ı lutf-ı idrâkin merhûm Necâtî ve Tâli'î muhkem pesend ederlerdi. Ve semt-i suhanda anlara pey-revlik edüp anlarun tarîk-i tarzına giderdi.",[96] Şemsî-yi Edvârî hakkında "... ve tarz-ı gazelde dahı Necâtî pey-revidür.",[97] Şeyhî'den bahsederken "... Rûmun mesnevî-gûyları ana mukallid ü pey-rev olmışlardur.",[98] Lutfî hakkında "... şekl redif kasîdeler ki ol zamânda mevâlîden zâhir olmışdı, evvel bu demişdi, gayrı ana pey-rev olmışdı.",[99] Necâtî hakkında "... egerçi mukallid ü pey-revleri nihâyetde çokdur...",[100] Hâşimî hakkında "... cânânlar ile kafiyesin evvel bu bulmışdur ve bâkî nazîre-gûylar ana pey-rev olmışlardur.",[101] Hilâlî-yi İstanbulî hakkında "Tarz-ı gazelde Mevlânâ Âhî pey-revidür."[102] demektedir.

Âşık Çelebi, Pârepâre-zâde Ahmed Çelebi hakkında "...çerâğı Lâmi'î'den yakar, anun muktebis-i pertevi ve anun pey-revidür",[103] Vâlihî hakkında "...üslûb-ı şi'rde pey-rev-i Câmî vü Hâfızdur.",[104] Yûsuf-ı Sîneçâk hakkında bilgi verirken "... merhûm Sîneçâk'ün şâkirdi Mevlânâ Şûrî ve merhûmun pey-revi ya'ni Günâhî vesâir Mevlevî cem' olup..."[105] demektedir. Refîkî hakkında "berş" redifli kasideyi ilk defa onun söylediğini, ondan pîş-rev kimsenin olmadığını, kimsenin de "tetebbu' edip pey-rev" olmadığını,[106] Kadrî Efendi hakkında bir kaside söylediğini, edna ve a'lâ bütün şairlerin "pey-rev olup tetebbu' " ettiğini, ancak hiçbirinin onunki gibi olmadığını[107] söyleyerek kasidenin tamamını vermektedir. Anılan kaside aşağıdaki matla beyti ile başlamaktadır:

ṣāf-dil olup sebük-rūḥ ol mey-i rūşen gibi
tīre-ṭab[c] olup girān-cān olma dürd-i den gibi

---

95 Latîfî, *age.,* s. 429.
96 Latîfî, *age.,* s. 318.
97 Latîfî, *age.,* s. 330.
98 Latîfî, *age.,* s. 340.
99 Latîfî, *age.,* s. 482.
100 Latîfî, *age.,* s. 516.
101 Latîfî, *age.,* s. 568.
102 Latîfî, *age.,* s. 572.
103 Âşık Çelebi, *age.,* s. 316.
104 Âşık Çelebi, *age.,* s. 548.
105 Âşık Çelebi, *age.,* s. 686.
106 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1377.
107 Âşık Çelebi *age.,* s. 1317.

Yakînî hakkında "Bu tarzda murabba'ı evvel Yakînî deyüp Za'îfî dahı pey-revlik etmişdür. Hakkâ Yakînî'nün kem değüldür ve bu murabba' kendü meşhûr ve bendi budur" diyerek aşağıdaki mısraı veriyor:

sen ṣalın ėller ile baṣayın baġruma ṭaş[108]

Ahdî, Celâl Efendi'den bahsederken zamanın şairlerinin onun gazellerinin pey-revi olduğunu söylüyor.[109] Tâbî-yi Kûçek'i anlatırken "... ve tarz-ı hezli vü lâgı Sânî mahlâs eden Cân Memiden ahz u cer kılmış, anunçün dâyimâ ol tarîkde pey-rev-i Sânî olup...",[110] Hukmî hakkında "... pey-rev-i Emrî...",[111] Halîlî-yi Acem hakkında "Hâlâ pey-rev-i Mîr Hüseyin olup...",[112] Rahmî Çelebi hakkında "... pey-rev-i Hilâlî olup...",[113] Şerhî hakkında "... üç zebân ile pey-rev-i ebâb-ı dil olup...",[114] Ârif Çelebi hakkında "... üslûb-ı mesnevîde Şeyh Nizâmîye pey-rev..."[115] ve Ferâgî hakkında "... ve mu'ammâ fenninde pey-rev-i merdüm-i efâzıl..."[116] diyor.

b) çerâğ yak-

Âşık Çelebi, Edâyî hakkında "... Çerâğı Kazzâz 'Alî Sâgarî'den yakar.", [117] Pârepâre-zâde Ahmed Çelebi hakkında "...çerâğı Lâmi'î'den yakar, anun muktebis-i pertevi ve anun pey-revidür." diyor.[118]

Ahdî, Tâbî-yi Kûçek hakkında "... tarz-ı hezl ü lâgı Sânî mahlâs eden Câm Memiden ahz u cer kılmış, anunçün dâyimâ ol tarîkde pey-rev-i Sânî olup çerâgı andan oyarmış..."[119] diyor.

c) âmuhte, sûhte[120] ol-

Âşık Çelebi Şânî hakkında:

---

108 Âşık Çelebi, *age.,* s. 683. Mısra, *Edirneli Yakînî Divanı'*nda yer almıyor, bk. *Yakînî [ö. 1568] Dîvân, Tenkitli Metin - Tetkik - Dizin,* hzl. Ömer Zülfe, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2004.

109 Ahdî, *age.,* s. 121.

110 Ahdî, *age.,* s. 241.

111 Ahdî, *age.,* s. 274.

112 Ahdî, *age.,* s. 291.

113 Ahdî, *age.,* s. 311.

114 Ahdî, *age.,* s. 369.

115 Ahdî, *age.,* s. 412.

116 Ahdî, *age.,* s. 475.

117 Âşık Çelebi, *age.,* s. 326.

118 Âşık Çelebi, *age.,* s. 316.

119 Ahdî, *age.,* s. 241.

120 "*sûhte* Far[sça] Yanmış, yanık." 462 *âmuhte* "Far[sça] Öğrenmiş, müteallim." Ali Nazîmâ - Faik Reşad, *age.,* s. 12, 462.

bu Şānī Şemᶜī̄den yaḳup çerāġı
geçerdi Şemᶜī̄nüŋ çeşmi çerāġı

diyerek Şem'î'nin suhtesi, şi'r ü gazel âmuhtesi olduğunu, andan yazıp okuduğunu;[121] Fazlî-yi Kâtib hakkında Zâtî'nin onun için "mahsûs şâkirdümdür ve şi'r-perverümdür." dediğini söylemektedir.[122]

ç) şâkird[123] ol-

Sehî Bey, Keşfî hakkında "... Monla Sehâbî şakirdidür... Tarzı hâcesi eş'ârın ohşar..."[124] ve Sun'î hakkında "... Necâtînün şâkirdidür."[125] demektedir.

Latîfî, Sun'î-yi Kadîm hakkında "... merhûm Necâtî Beg şâkirdlerindendür."[126] demektedir.

2. Âşık Çelebi'nin Tetebbu' Şiirleri

Âşık Çelebi; Dâî Abdurrahman Efendi, Emrî, Âhî ve Rahîkî'nin gazellerini; Yahyâ Bey, Hızrî, Hâverî ve İshak Çelebi'nin ise beyitlerini tetebbu' etmiştir. Bu tetebbu' şiirlerin bir kısmı şairin divanında da yer almaktadır. Şiirlere bakıldığında bunların nazire geleneği çerçevesinde yazılmış manzumelere çok benzediği görülmektedir, meselâ:

Zemī̄n-i Dāᶜī̄[127]

ᶜarz ėdüp sūz-ı ġam-ı ᶜışḳını pervāne bir az
yandı yaḳıldı gėce şemᶜ-i şebistāna bir az

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ

ᶜuḳde baġlar dėyü ᶜuşşāḳ-ı perī̄şāna bir az
ėlledi zülf-i girih-gī̄ri yine şāne bir az

Zemī̄n-i Emrī̄[128]

ḫaṭ ki levḥ-i ᶜārıż-ı cānānı yazmışdur tamām
ṣafḥa-yı gülde Bahāristānı yazmışdur tamām

---

121 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1408.
122 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1195.
123 "*şâkird* Fa[rsça] ... 3. Bir sanat öğrenmek üzere bir üstada merbut bulunan genç, çırak, yamak." Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türki,* hzl. Paşa Yavuzarslan, Türk Dil Kurumu, Ankara 2010, s. 1113.
124 *Heşt Bihişt*, s. 192.
125 *Heşt Bihişt*, s. 192.
126 Latîfî, *age.,* s. 359.
127 Âşık Çelebi, *age.,* s. 510-511.
128 Âşık Çelebi, *age.,* s. 364.

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ

laᶜlüŋe ḫaṭ ki ḫat-ı reyḥānı yazmışdur tamām
ḫāl-i Ḫıżr u çeşme-yi ḥayvānı yazmışdur tamām

Zemīn-i Āhī[129]

baḥr-ı ẓulmet olursa her vādī
himmetüŋ Ḫıżrı ger ola hādī

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ

yol emel gibi olsa dūr u dirāz
reh-i hicrān gibi nişīb ü firāz

Zemīn-i Raḥīḳī[130]

ṭāliᶜüm yoḳ gülmedüm bir gün ben ol meh-pāreden
bilmezem āḫir beni nėçün yaratdı Yaradan

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ

cism-i ṣad-çāküm görinmez oldı yārā yaradan
yaradupdur yaradan ben zārı beŋzer Yaradan

Örneklere bakıldığında zemin şiirle tetebbu' şiirin nazire şiirlerde olduğu gibi vezin, kafiye, redif ve konu birliğine sahip olduğu görülmektedir. Âşık Çelebi, bu şiirlere nazire dememekte, onlar için ısrarla "tetebbu" ifadesini kullanmaktadır. Ayrıca bu şiirler görebildiğimiz Pervâne Beg ve Edirneli Nazmî'nin nazire mecmualarında da yer almamaktadır.

Bu noktada şöyle bir sorun ortaya çıkmaktadır: Tetebbu' şiirlerle nazire şiirler nasıl ayırt edilebilir? Şimdilik şu söylenebilir: Nazire mecmualarında yer almayan, nazire olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmayan manzumeler tetebbu' şiirler olarak değerlendirilebilir.

Âşık Çelebi'nin tetebbu' şiirleri ile zemin şiirler aşağıdadır:

129 Âşık Çelebi, *age.,* s. 401-403.
130 Âşık Çelebi, *age.,* s. 1353-1354.

1.

Ġazel-i Dāᶜī[131]

Fāᶜilātün feᶜilātün feᶜilātün feᶜilün
Remel: - . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ᶜarz ėdüp sūz-ı ġam-ı ᶜışḳını pervāne bir az
yandı yaḳıldı gėce şemᶜ-i şebistāna bir az

pehlevān-ı şerer-i nār-ı ġamuŋla ṭutuşup
girdi meydāna göŋül cān ile merdāne bir az

3. ḫārlarla ṣalınur dėyü demādem şebnem
gėce ter düşdi çimende gül-i ḫandāna bir az

laᶜl-i yāre alınup mey diledi reng geçe
döndi bu sırrı ṭuyup ortada peymāne bir az

5. sākin olduḳ nėçe gün medreselerde **Dāᶜī**
olalum muᶜtekif-i kūşe-yi mey-ḫāne bir az

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ[132]

1. ᶜuḳde bağlar dėyü ᶜuşşāḳ-ı perīşāna bir az
ėlledi zülf-i girih-gīri yine şāne bir az

2.

Ġazel-i Emrī[133]

Fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün
Remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ḫaṭ ki levḥ-i ᶜārıż-ı cānānı yazmışdur tamām
ṣafḥa-yı gülde *Bahāristānı* yazmışdur tamām

ḳıṣṣa-yı çāḫ-ı zeneḫdānın ḫaṭından ṣor ki ol
ser-güẕeşt-i Yūsuf-ı Kenᶜānı yazmışdur tamām

3. āferīn olsun ḫad-i yāre ḫaṭ-ı reyḥān ile
iki gül yapraġına *Ḳur'ānı* yazmışdur tamām

---

131 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin),* hzl. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 510-511.

132 Matla beyti divan yayınında bulunmamaktadır, bk. *Âşık Çelebi Divanı,* hzl. Filiz Kılıç, Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-kitap, Ankara [2011].

133 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ,* s. 364. *Emrî Divanı,* hzl. Mehmet A. Yekta Saraç, Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-kitap, Ankara [2011], s. 176, 325. gazel.

laᶜlden bir cāmdur laᶜlüŋ ki eṭrāfında ḫaṭ
ḳıṣṣa-yı cām-ı Cem-i devrānı yazmışdur tamām

5. gül yüzüŋ vaṣfında **Emrī** tāze dīvān baġlayup
misk-i terle ḫaṭṭuŋ ol dīvānı yazmışdur tamām

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ[134]

1. laᶜlüŋe ḫaṭ ki ḫat-ı reyḥānı yazmışdur tamām
ḫāl-i Ḫıżr u çeşme-yi ḥayvānı yazmışdur tamām

bir *Şebistān*dur ḫadüŋ eṭrāfına sebzeyle ḫaṭ
ḥāşiye ėdüp *Nigāristān* yazmışdur tamām

3. āferīn üstādına kim devr-i cām-ı laᶜlüŋe
destān-ı devr-i ḳavm-i cānı yazmışdur tamām

ḳaşlarından iki bismi'llāhı ser-meşḳ eyleyüp
sūre-yi Nemli ḫaṭ-ı reyḫānī yazmışdur tamām

5. dilde **ᶜĀşıḳ** fikr-i ḫaṭṭuŋ naḳş ḳılmış gūyiyā
cevher-i ferd üstine *Ḳur'ān* yazmışdur tamām

3.

Ġazel-i Raḥīḳī[135]

Fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün
Remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ṭāliᶜüm yoḳ gülmedüm bir gün ben ol meh-pāreden
bilmezem āḫir beni nėçün yaratdı Yaradan

bī-ḳarār ėden beni āvāre göŋlümdür bu gün
yanayın maḥşerde yarın bu dil-i āvāreden

3. Yaradan ḥaḳḳı bugün tīġ-ı cefādan dönmezem
pehlevān-ı ᶜışḳ olan dönmez bu deŋlü yaradan

açılan yėr yėr maḥabbet revzenidür her yaŋa
yaralar ṣanmaŋ görinen sīne-yi ṣad-pāreden

5. kimsenüŋ gördügine rāżī degül göŋlüm seni
iki gözümüŋ biri olursa çıḳsun aradan

134 *Âşık Çelebi Divanı,* s. 102, 48. gazel.

135 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ,* s. 1353-1354. Ömer Zülfe, "Rahîkî [ö. 953/1546] ve Şiirleri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi,* S. 21, İstanbul 2009, s. 189.

baġruma taş baġladum ėy seng-dil Ferhād-veş
dāmen-i seng-i belā üstinde seng-i ḫāreden

7. heft kişverdür **Raḥīḳī** bu yėdi beytüŋ senüŋ
yā işāretdür felekde sebᶜa-yı seyyāreden

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ[136]

1. cism-i ṣad-çāküm görinmez oldı yārā yaradan
yaradupdur yaradan ben zārı beŋzer Yaradan

keştī-yi cānı ṣalup deryā-yı ᶜışḳa şimdi dil
sāḥil-i zülfe çıḳup ālet oŋarur ḳaradan

3. saŋa hercāyī dėsem ṭaŋ mı ki gördüm ben seni
her şikest içre bu mir'āt-ı dil-i ṣad-pāreden

nūr-ı şemᶜ-i şāhid ile cām-ı pür-mey pür-ḥabāb
fāriġ ėtdi bezmümüz mihr ü meh ü seyyāreden

5. döymeye peykān-ı ᶜışḳ u tīşe-yi derd ü ġama
ten olup pūlāddan cān olsa seng-i ḫāreden

ṭutmaġa **ᶜĀşıḳ** seg-i kūyı dehānın cān u dil
ᶜārifāne vėrdiler cismi çıḳarup aradan

4.

Ġazel-i Āhī[137]

Fāᶜilātün mefāᶜilün faᶜlün
Ḫafīf: - . - - / . - . - / - -

1. baḥr-ı ẓulmet olursa her vādī
himmetüŋ Ḫıżrı ger ola hādī

cāhilüŋ faḫrı māl iledür
ᶜārifüŋ ᶜizzeti kemāl iledür

3. ejder-i çarḫ-ı nīl-reng gibi
yėdi baḥrı geçüp neheng gibi

ᶜışḳ u şevḳ ehli vecd-i ḥāl ister
ne kemāl ister ü ne māl ister

136 *Âşık Çelebi Divanı,* s. 108, 60. gazel.

137 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ,* s. 401-403. Şiir, mesnevi nazım biçimiyle yazıldığı halde Âşık Çelebi özellikle "gazel" ifadesini kullanmaktadır.

5. gemilerle denizleri geçeyüm
baḥr-ı ẓulmet ḳarasına uçayım

bizi gör kim ne ḥālümüz vardur
ne kemāl ü ne mālümüz vardur

7. leb-i laᶜlüŋ gibi o çeşme-yi cān
ḥoḳḳa-yı cān içinde olsa nihān

ṣoraraḳ ol zülāl-i cānı ben
bulam ol çeşme-yi nihānı ben

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ[138]

1. yol emel gibi olsa dūr u dirāz
reh-i hicrān gibi nişīb ü firāz

ᶜömr mānend ėdüp bu yolda şitāb
olayum tėz-rev çü ᶜahd-ı şebāb

3. oluban bād-ı bādeye peymā
yolda şöyle gidem ki ebr-āsā

tozumı göremeye ṣaḥrālar
çıḳmaya topuġuma deryālar

5. ṭalayum baḥra hem-çü būtīmār
gireyüm āteşe semender-vār

geşt ėdüp kūh u deşti āb gibi
yüzeyüm ṣulara ḥabāb gibi

7. aġayum ṭaġlara seḥāb gibi
düşeyüm yollara serāb gibi

ebr ile ceng ėdüp peleng gibi
deŋize ṭalayum neheng gibi

9. Kaᶜbe-yi kūy-ı dilberi ṣorduḳ
yollara bād gibi yüz urduḳ

cānı cānāna yā ėdem vāṣıl
yā vėrem cānı yolda el-ḥāṣıl

138 Şiir, divan yayınında bulunmamaktadır, bk. *Âşık Çelebi Divanı*.

5.

Maṭlaᶜ-ı Yaḥyā[139]

Feᶜilātün feᶜilātün feilātün feᶜilün
Remel: . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi ey ġāfil aġardı saḳaluŋ
ḫaberüŋ yoḳ seni penbeyle boġazlar ecelüŋ

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ[140]

1. berf-veş n'ola aġarsa ḳara günli ṣaḳaluŋ
gėcesin düne ḳatup ėrdi şitā-yı ecelüŋ

6.

Beyt-i Ẕātī[141]

Fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün
Remel: - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ben gözümden gördügüm yā nāleden işitdügüm
ne görüp gözi ne işitdi ḳulaġı kimsenüŋ

Naẓīre-yi Ḫıfzī

1. ten şu ḥadd ile naḥīf ü nāle şol deŋlü żaᶜīf
ne görür gözi ne işidür ḳulaġı kimsenüŋ

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ[142]

1. nergis ü gül şevḳına bülbül hezār āh eylese
ne görür gözi ne işidür ḳulaġı kimsenüŋ

---

139 Yahya Bey, *Divan,* hzl. Mehmed Çavuşoğlu, İstanbul Üniversitesi yayını, İstanbul 1977, s. 420, 220. gazel.

140 *Âşık Çelebi Divanı,* s. 89, 19. gazel.

141 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, s. 628. Âşık Çelebi, Hıfzî hakkında "Kendünün iftihâr etdügü beyt Zâtî'nün bu beytine nazîresidür." diyor.

142 Beyit, divan yayınında bulunmamaktadır, bk. *Âşık Çelebi Divanı*. Burada tetebbu', nazireyi takip, sürdürme anlamında olabilir.

7.

Maṭlaᶜ-ı Fikrī[143]

Mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün
Hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. tecerrüd ᶜālemin ėy dil ḳabūl ėtdüŋ demüŋ vardur
mücerredlerle rūḥāniyyet üzre ᶜālemüŋ vardur

Naẓīre-yi Ḫāverī[144]

1. mey-i nābı baŋa aŋmaŋ ḳoŋuz şol ḳan olacaġı
gözümüŋ ḳanlu yaşıyla benüm bir ḫoş demüm vardur

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ[145]

1. cihāndan fāriġam ġam ᶜāleminde ḫoş demüm vardur
degişmem on sekiz biŋ ᶜāleme bir ᶜālemüm vardur

8.[146]

Maṭlaᶜ-ı Ḫusrev

Mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün
Hezec: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. bu çeşmüm çeşmesārınuŋ ᶜaceb ṭurmaz aḳar yaşı
meger var ise ol ᶜaynuŋ belā ṭaġındadur başı

Taḥrīf-i İsḥāḳ Çelebi[147]

1. bu çeşmüm çeşmesārınuŋ ᶜaceb ḫūnīn aḳar yaşı
meger var ise ol ᶜaynuŋ ciger dāġındadur başı

Tetebbuᶜ-ı ᶜĀşıḳ[148]

1. kemāhī seyr olınurdı o burc-ı ḥüsn ḳumaşı
araya girüp engel olmasaydı gözlerüm yaşı

143 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, s. 1216.

144 Beyit, divançe yayınında yoktur, bk. Berat Açıl, "Hâverî (ö. 1565) ve Divançesi", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Yıl 8, S. 16, Nisan 2016, s. 172-216.

145 *Âşık Çelebi Divanı,* s. 123, 89. gazel. Tetebbu', burada da nazireyi takip, devam ettirme anlamında kullanılıyor olabilir.

146 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, s. 1528.

147 Üsküplü İshak Çelebi, *Divan, Tenkidli Basım,* hzl. Mehmed Çavuşoğlu - M. Ali Tanyeri, Mimar Sinan Üniversitesi yayını, İstanbul 1990, s. 313, 299. gazel.

148 Şiir, divan yayınında bulunmamaktadır, bk. *Âşık Çelebi Divanı*. Tetebbu' burada tahrifi devam ettirme anlamında olmalıdır.

gözüm eşkümle remz eyler gönül āhumla ġamz eyler
senüñ ᶜışḳuñdan olmışdur baña bunca ᶜAden taşı

3. iki gözüm iki yoldan reh-i dildāra nāẓırdur
ᶜadū-yı kec-naẓar ṣalsa ᶜaceb mi gözlerüm yaşı

Kaynaklar

AÇIL, Berat, "Hâverî (ö. 1565) ve Divançesi", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Yıl 8, S. 16, Nisan 2016, s. 172-216.

Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme - Metin), hzl. Süleyman SOLMAZ, Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara 2005.

ALİ NAZÎMÂ - FAİK REŞAD, *Mükemmel Osmanlı Lügati,* hzl. Kazım YETİŞ vd., Türk Dil Kurumu, Ankara 2005.

Âşık Çelebi Divanı, hzl. Filiz KILIÇ, Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-kitap, Ankara [2011].

ÂŞIK ÇELEBİ, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin),* Filiz KILIÇ, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010.

Emrî Divanı, hzl. Mehmet A. Yekta SARAÇ, Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-kitap, Ankara [2011].

Heşt Bihişt (İnceleme - Transkripsiyonlu Metin - Sözlük), hzl. Harun AKAR, Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat 2010.

LATÎFÎ, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin),* hzl. Rıdvan CANIM, Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara 2000.

MUTÇALI, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük,* Dağarcık, İstanbul 1995.

REDHOUSE, Sir James W., *Turkish and English Lexicon, New Edition,* Çağrı Yayınları, İstanbul 2006.

STEINGASS, F., *A Comprehensive Percian-English Dictionary,* Çağrı Yayınları, İstanbul 2005.

ŞEMSEDDİN SÂMÎ, *Kâmûs-ı Türkî,* Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.

ŞEMSEDDİN SAMİ, *Kamus-ı Türki,* hzl. Paşa YAVUZARSLAN, Türk Dil Kurumu, Ankara 2010.

TULUM, Mertol, *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı,* Türk Dil Kurumu, Ankara 2011.

ÜSKÜPLÜ İSHAK ÇELEBİ, *Divan, Tenkidli Basım,* hzl. Mehmed

ÇAVUŞOĞLU - M. Ali TANYERİ, Mimar Sinan Üniversitesi yayını, İstanbul 1990.

YAHYA BEY, *Divan,* hzl. Mehmed ÇAVUŞOĞLU, İstanbul Üniversitesi yayını, İstanbul 1977.

YAKÎNÎ [ö. 1568], *Dîvân, Tenkitli Metin - Tetkik - Dizin,* hzl. Ömer ZÜLFE, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2004.

ZÜLFE, Ömer, "Rahîkî [ö. 953/1546] ve Şiirleri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi,* S. 21, İstanbul 2009, s. 171-198.